

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ І СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

ЧУБУР Н.В., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри політології
і соціології ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
e-mail: chbnv@ukr.net

УДК 005.5

Досліджено проблему розвитку світової економіки під впливом глобалізаційних процесів, проведено аналіз впливу цих змін на національні економічні системи. Виявлені суперечності глобалізації та її політичні наслідки, розглянуто питання діяльності транснаціональних корпорацій і регіональних об'єднань.

Ключові слова: глобалізація, світова економіка, національна економіка, транснаціональна корпорація, регіональні економічні об'єднання.

На межі другого і третього тисячоліття у світовій економіці достатньо чітко окреслився новий напрям міжнародного розвитку, що отримав назву глобалізація. В науковому середовищі переважає думка, що ХХІ століття стане століттям глобалізації, що за своєю суттю означає злиття національних господарств окремих країн в єдине ціле. Глобалізація захоплює найбільш віддалені куточки нашої планети, незалежно від суверенітетів держав і типів політичних режимів.

Виділяють декілька етапів глобалізації. Перший етап обумовлений формуванням планетарного ринку товарів і послуг для споживача. Як самостійний сегмент світової економіки ринок товарів остаточно сформувався наприкінці ХVІІІ – в першій половині ХІХ століття. Другий етап глобалізації, що розпочався у ХХ столітті, пов'язаний з інтернаціоналізацією виробничого капіталу та формування транснаціональних корпорацій, в яких зосереджена значна частина світового виробництва і світової торгівлі. Наступний етап – це процеси міжнародної міграції робочої сили. Четвертий етап асоціюється з хвилею глобалізації фінансових і грошових ринків. Початок цього процесу можна віднести до 70-80-х рр. ХХ століття [1, с. 315].

Актуальною залишається проблема дослідження нових закономірностей розвитку світової економіки під впливом глобалізаційних процесів та оцінка впливу цих змін на національні економічні системи.

IDS3CI - INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SOCIETY IN CONDITIONS OF CROSS-CULTURAL INTERACTION

Proceedings of V International Conference, Ukraine, Sumy, SOIPPO, 2012.

Coordinator: Zhuk M.V.

Хоча глобалізація сприймається в даний час як один з провідних напрямків розвитку світового господарства, слід підкреслити і суперечливий характер самої глобалізації. З одного боку, глобалізація – це процес економічної інтеграції, що ґрунтується на нових можливостях науково-технічного прогресу, що ініціює організаційну активність компаній та урядів провідних країн світу. З іншого боку, глобалізація – це процес зростання конкуренції на світових ринках і формування специфічних форм конкурентної боротьби, що веде до посилення концентрації міжнародних капіталів, централізації управління ними провідними транснаціональними корпораціями, диференціація країн за прибутками на душу населення, а також зростання майнової диференціації населення більшості країн світу. В результаті спостерігаємо посилення нестійкості розвитку і зростання потенціалу дестабілізації як в окремих країнах, так і в глобальних масштабах [2, с. 10].

Найважливішим фактором глобалізації в економіці став процес створення неоліберальної економічної моделі, в основі якої зняття всіх обмежень на шляху перетоку між країнами товарів, послуг, факторів виробництва, руйнація національної замкнутості суспільного розвитку, обмеження функції національних держав, їх економічного суверенітету на міжнародній арені. Ці фундаментальні зміни фактичного статусу національних господарств призводять до змін і в самій світовій економіці, яка набуває рис все більш єдиного глобального організму.

Розвитком процесів інтернаціоналізації у другій половині ХХ століття стала транснаціоналізація виробничо-фінансових відносин. Її головними суб'єктами виступають транснаціональні корпорації (ТНК) і транснаціональні банківські групи (ТНБ). За оцінками експертів, ТНК контролюють сьогодні до половини світового промислового виробництва, 2/3 світової торгівлі, а також приблизно 4/5 патентів і ліцензій на нову техніку, технології та «ноу-хау». При цьому приблизно 1/3 обсягу світової торгівлі – це торгівля між підприємствами, що входять в одну і ту ж ТНК. Також, відомо, що оборот кожної із великих ТНК (таких як, Дженерал Моторс, Форд Моторс, Міцубісі, Міцубісі, Ройал Датч/Шелл тощо) перевищує ВВП таких країн, як Таїланд, Саудівська Аравія, Польща, Греція, Малайзія, Венесуела, Колумбія та інші. Діяльність гігантів транснаціонального бізнесу охоплює багато країн, що розташовані на різних континентах, причому інтереси ТНК далеко не завжди співпадають з національними державними інтересами тих країн, де базуються їх філіали [3, с. 214].

В той же час глобалізація не обмежується однією економічною сферою. Вона виявляється, перш за все, в політичному аспекті суспільного життя. Глобалізація сприяє посиленню асиметричної залежності між країнами «золотого мільярду» та іншим світом, стандартизації споживання, гіпертрофії фінансової сфери, появи нових агресивно налаштованих учасників міжнародних відносин в особі транснаціональних компаній і банків [4, с. 135].

IDS3CI - INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SOCIETY IN CONDITIONS OF CROSS-CULTURAL INTERACTION

Proceedings of V International Conference, Ukraine, Sumy, SOIPPO, 2012.

Coordinator: Zhuk M.V.

Практика свідчить, що глобалізація може нести в собі значні переваги для країн у вигляді додаткового притоку капіталу, нових технологій і методів управління, більш низьких цін на товари і послуги. Відкритість економіки і свобода зовнішньоекономічних операцій забезпечує більш ефективне використання всіх факторів виробництва, результатом чого стане зростання факторів економічного розвитку, зайнятості, якості життя у порівнянні з закритою національною економікою. В той же час обмеження зовнішньоекономічних зв'язків призводить до менш ефективного використання наявних в країні факторів виробництва, що в умовах швидкого науково-технічного прогресу стримує потенціал розвитку національних виробничих сил.

Однак поширення розриву у прибутках між багатими і бідними країнами, на думку прихильників глобалізації, не пов'язані з нею. Навпаки, причина відсталості бідних країн криється в їх нездатності швидко інтегруватися у світову економіку через власні внутрішньополітичні протиріччя. Разом з тим, світовий досвід засвідчує, що ринок і конкуренція нещадно відтісняє слабких учасників на периферійні позиції та становить останніх у залежне положення, а глобалізація безпосередньо сприяє закріпленню цієї ситуації. Американський фінансист Дж. Сорос вважає, що сьогодні глобалізація в найбільшій ступені відповідає інтересам розвинутих країн, особливо США, дозволяючи їм отримувати вигоду з нееквівалентного обміну у торгівлі з менш розвинутими країнами. Це виражається, зокрема, у встановленні нерівних умов доступу країн, що розвиваються на ринки розвинутих держав [5]. Розвинуті держави за допомогою протекціоністських заходів продовжують захищати власні ринки, одночасно вимагаючи від інших країн більшого відкриття власних. Втрати країн що розвиваються внаслідок відсутності рівноправного доступу до світових фінансових і товарних ринків оцінюються у суму, яка щорічно перевищує 500 млрд. доларів [2, с. 15].

І тим не менш, було б не вірно розглядати глобалізацію виключно в якості джерела загроз. Для країн, що цілеспрямовано прагнуть до розвитку свого потенціалу, глобалізація, безсумнівно, відкриває додаткові можливості щодо зростання, забезпечує надходження інвестицій та технологій. При проведенні політики, що відповідає національним інтересам, глобалізація стає важливим джерелом модернізації та підвищення конкурентоздатності економіки.

Приклади подібної політики демонструють, зокрема, Китай та Індія, стратегії розвитку яких, незважаючи на різні способи інтеграції в світову економіку, були основані на національних пріоритетах. І Китай, і Індія послідовно реформують національні економіки, поєднуючи політику відкритості із захистом стратегічних галузей та державним контролем за іноземним капіталом. Їх економічна політика підкорена загальній національній стратегії, головними пріоритетами якої є швидке економічне зростання. З цією метою Китай і Індія ширше, ніж інші країни застосовують

IDS3CI - INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SOCIETY IN CONDITIONS OF CROSS-CULTURAL INTERACTION

Proceedings of V International Conference, Ukraine, Sumy, SOIPPO, 2012.

Coordinator: Zhuk M.V.

державне втручання, головним чином у формі промислової, торгівельної і валютно-фінансової політики. Поєднання структурних реформ і політика розвитку дала в цих країнах позитивний результат: середні темпи зростання економіки Китаю на початку 2000-х років склали майже 10% на рік, Індії – більше 6% [6, с. 201].

Процес глобалізації супроводжується появою регіональних економічних об'єднань держав, формуванням складної структури міжнародних економічних, торгівельних, фінансових організацій. Це створює сприятливі умови ведення зовнішньоекономічної діяльності, а також має знизити економічну залежність від іншого світу та покращити захист національних ринків. Так, на долю внутрішньої регіональної торгівлі сьогодні приходиться більше 60% всіх зовнішньоторгових операцій країн-учасниць Європейського Союзу і приблизно 40% для країн-учасниць Північноамериканської угоди щодо вільної торгівлі (НАФТА). Зростають обсяги взаємної торгівлі між країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТЕС) та Південноамериканського співтовариства націй [3, с. 216]. Спрощення умов щодо ведення взаємної торгівлі, рух капіталу та робочої сили в рамках регіональних об'єднань сприяють зростанню економічної активності та підвищенню конкурентоздатності країн, що приймають в них участь. При цьому практика засвідчує, що регіональні об'єднання підвищують ступінь захищеності економічних інтересів країн-членів.

Очевидно, що в найближчій перспективі глобалізація залишиться ключовим процесом розвитку світової економіки. Від успішності пристосування до цього процесу залежить доля національних економічних систем, рівень добробуту суспільства практично в усіх державах світу. Разом з тим, глобалізація створює чималі ризики і нові деформації, що слід враховувати у національній стратегії розвитку, створюючи ефективні механізми захисту економічної безпеки своєї країни та гарантії щодо виконання національних пріоритетів.

Література:

1. *Мировая экономика и международные экономические отношения / под ред. проф. А.С. Булатова. – М.: Магистр, 2011. – 654 с.*
2. *Гринкевич Л.С. Глобализация мирового развития и межгосударственная эксплуатация. – Томск: Томский государственный университет, 2002. – 82 с.*
3. *Международная экономическая интеграция: учеб. пособие / под ред. Н.А. Ливенцова, М.: Экономист, 2006. – 430 с.*
4. *Дахин В.Н. Политические аспекты глобализации // Глобализация: сущность, проблемы, перспективы. – М.: Свободная мысль – XXI, 2003. – 210 с.*

IDS3CI - INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SOCIETY IN CONDITIONS
OF CROSS-CULTURAL INTERACTION

Proceedings of V International Conference, Ukraine, Sumy, SOIPPO, 2012.

Coordinator: Zhuk M.V.

5. Джордж Сорос Тезисы о глобализации [Электронный ресурс] // Джордж Сорос. – Режим доступа: http://www.knogg.net/2001_024.htm
6. Современные глобальные проблемы / Отв. ред. В.Г. Барановский. – М.: Аспект Пресс, 2010. – 350 с.

IDS3CI - INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SOCIETY IN CONDITIONS
OF CROSS-CULTURAL INTERACTION

Proceedings of V International Conference, Ukraine, Sumy, SOIPPO, 2012.

Coordinator: Zhuk M.V.